

Ella Vogelaar en de Islam

Wednesday 18 July 2007

Ella Vogelaar (1949, PvdA), minister van Wonen, Wijken en Integratie (WWI) heeft het nieuws gehaald met uitspraken over integratie van de Islam in onze cultuur. Zij zei in Trouw van 14 juli jl. dat wij een joods-christelijke cultuur hebben omdat er destijds veel Joden naar ons land zijn gekomen. Nu er inmiddels een miljoen Moslims in ons land wonen zal er na een lang proces van integratie sprake zijn van een joods-christelijk-islamitische cultuur. Terstond werd Vogelaar door Wilders en Rutte beticht van cultuurrelativisme. De redactie van Trouw heeft er bovendien terecht op gewezen, dat onze cultuur niet joods-christelijk is omdat er destijds veel Joden naar Nederland verhuisd zijn, maar omdat het Christendom geënt is op een Joodse stam. De denkfout die Vogelaar maakt, doet vermoeden dat zij niet al te veel cultuur-historische bagage heeft. Intussen worden we met dit alles opnieuw bepaald bij een problematiek die in onze tijd en samenleving bovenaan de agenda staat.

Zoals gewoonlijk liggen de zaken genuanceerder en gecompliceerder dan minister Vogelaar doet voorkomen. Cultuurfilosofen geven zonder uitzondering aan dat een cultuur een centrum nodig heeft waaraan zij haar zijnsmacht ontleent - een soort dragende grond die door alle participanten bewust of onbewust doorvoeld of benoemd wordt. Iedere cultuur kent representanten (dragere van die cultuur) die het 'zendingsbewustzijn' levend houden. Met 'zending' wordt dan niet de christelijke zending in enge zin bedoeld, maar het formuleren van de centrale waarden en normen van een cultuur. Iedere cultuur heeft haar ideaal, een soort cultureel mission-statement zullen we maar zeggen. Het laat zich verstaan dat religieuze denkbeelden en overtuigingen daarbij door de wereldgeschiedenis heen een belangrijke rol hebben gespeeld. De Britse (cultuur)historicus Arnold J. Toynbee († 1975) heeft ons de ogen geopend voor het feit dat culturen een levenscyclus doormaken. Er is sprake van opgaan, blinken en verzinken. Van de Babylonische cultuur bijv. resten ons alleen nog de overblijfselen die we opgegraven hebben en die in musea zijn tentoongesteld. De politicoloog Samuel P. Huntington heeft ons laten zien in zijn beroemde boek 'The Clash of Civilisations' dat bij oorlogen en conflicten niet zozeer de nationale grenzen een rol spelen als wel de botsing van culturen. Wij zien dat ook voor ons: Vroeger liep de grens tussen het oost- en westromeinse rijk over de Balkan. De islamitische invloedssfeer reikte tot aan die grens. Toen het machtscentrum dat Joegoslavië bijeenhield wegviel, kwam de oude tegenstelling weer boven met alle verschrikkelijke gevolgen van dien. Bij dit alles is het zeer belangwekkend, dat ieder volk (en als dat volk over grondgebied beschikt iedere natie) een nationaal epos heeft. Het epos van Israël is de Exodus: de uittocht, de doortocht door de Schelfzee, de Godsopenbaring op de Sinai, de intocht in het beloofde land. Dat epos is ook het dragend midden van Israëls geschiedenis geworden en de eerste drager van het zendingbewustzijn was Mozes. Op soortgelijke wijze hebben de Grieken Homerus die vertelt over hun held Odysseus. De Romeinen kennen hun legende van Remus en Romulus. De arabische wereld kent het epos van Mohammed die de reis van Mekka naar Medina maakte in het jaar 622 (de Hidjra). Dit jaar werd later uitgeroepen tot het begin van de jaartelling! Het epos van Nederland is de vrijheidsstrijd in de tachtigjarige oorlog. Onder leiding van Willem van Oranje wierp men het spaans-katholieke juk af. De mensen omarmden het Protestantisme en die gemeenschappelijke strijd maakte ons tot één volk, één natie met onze held Willem van Oranje als de vader des vaderlands. De voorbeelden laten zich vermenigvuldigen: de Amerikaanse vrijheidsoorlog etc.

Nu we deze dingen helder gesteld hebben, staat de problematiek ook in haar volle omvang vóór ons. Is een multiculturele samenleving om hierboven genoemde redenen niet op voorhand gedoemd te mislukken? Zullen de ontwikkelingen vanzelfsprekend leiden tot integratie? Wat gaat het op termijn worden... culturele versmelting, subcultuur of 'clash of civilisations'? Er is een breed gedragen gevoel van onbehagen. Er moet iets gebeuren voordat het te laat is. Om het gevoel van gemeenschappelijkheid te versterken is er een canon van Nederland samengesteld, een lijst van historische feiten die iedere burger zou moeten weten. Om dezelfde redenen komt er een Nationaal Historisch Museum in Arnhem. Maar wie garandeert ons dat Moslims plotseling belangstelling krijgen voor onze geschiedenis? Zij hebben een ander epos! Het is niet politiek correct om over islamisering van onze samenleving te spreken. Toch kan men zich afvragen hoeveel wezensvreemde invloeden een cultuur assimileren kan zonder daaraan ten onder te gaan. Naar alle waarschijnlijkheid staat ons een chaotische tijd te wachten in Europa. De joods-christelijke cultuur dreigt te worden losgesneden van haar wortels. Niet alleen de invloed van de Islam is daaraan debet, maar ook het langdurig proces van secularisatie op grond waarvan velen tegenwoordig spreken over onze post-christelijke tijd. Het gevolg is catastrofaal: een samenleving en cultuur zonder dragend midden. Niet zonder reden spreken velen tegenwoordig over Europa als over een stervend continent. Vanuit theologen-hoek wordt er wel een pleidooi gevoerd voor de zgn. abrahamitische oecumene. Daaronder wordt verstaan de dialoog (en toenadering!) tussen Joden, Christenen en Moslims omdat deze

drie monotheïstische religies alledrie teruggaan op Abraham, die niet alleen de stamvader was van het Joodse volk, maar ook de vader van Ismaël, de stamvader van de Arabieren. Het springend punt daarbij is echter of Allah inderdaad dezelfde is als de God van de bijbel. Dat is nog de vraag. Bovendien manifesteert de Islam zich momenteel wereldwijd op een manier die vrouwonvriendelijk, ondemocratisch en niet zelden gewelddadig is. Waar is de liberale Moslim die ons uitlegt dat deze dingen niet voortvloeien uit het wezen van deze religie, maar berusten op een vergissing of op culturele verhoudingen die de onze niet zijn? We horen hem niet. Zijn stem wordt gesmoord. Alles bij elkaar dus een gigantisch probleem. Zo langzamerhand komen we voor een groot dilemma te staan: Het is óf samen overleven óf samen ten onder gaan. Het antwoord kan geen ander zijn dan 'samen overleven'. En dat kan niet anders dan door samen op weg te gaan. Soms denk ik wel eens: Wie geeft ons een nieuw epos?